

De relatie tussen kat & eigenaar

Over samenleven met een kat, onderlinge communicatie en leerprocessen

Van oorsprong is de kat een solitair dier. Het is daarom best bijzonder dat katten inmiddels al vele jaren onderdeel uitmaken van ons gezinsleven. In dit artikel beschrijven we de relatie tussen mensen en katten. We kijken naar de manier waarop katten onderling communiceren en wat ze daarvan ook aan ons laten zien. We leggen uit hoe katten leren en welke processen daarbij een rol spelen, zodat je als eigenaar beter snapt waarom je kat op een bepaalde manier reageert. Tot slot geven we enkele tips voor een goede relatie met je kat.

Katten het dichtst bij de mensen durfden te komen. Deze katten hadden de beste overlevingskansen. Op zo'n manier ontstond een genetische selectie die leidde tot de huiskat zoals die nu bij ons in huis leeft.

Poezen gingen hun kittens ook in nabijheid van mensen grootbrengen en daardoor kwamen kittens al op jonge leeftijd in aanraking met mensen. Dit proces van (positieve) blootstelling aan prikkels in de gevoelige periode van een jong dier noemen we socialisatie. Door deze processen is de speciale band tussen katten en mensen ontstaan en in de loop van de tijd heeft deze zich verder ontwikkeld. De kat is nu een van de populairste huisdieren.

Elke katteneigenaar zal beamen dat iedere kat zijn of haar eigen karakter en bijzonderheden heeft. Sommige huiskatten zijn erg op mensen gericht, terwijl andere meer solitair en op zichzelf zijn. Hierbij spelen genetische factoren en socialisatie een rol, maar ook omgevingsfactoren en (traumatische) leerprocessen in contact met mensen. Er is helaas nog weinig onderzoek gedaan naar de persoonlijkheid van katten.

Katten en mensen leven relatief gezien nog niet zo heel lang samen. Toen de mensen zich gingen vestigen in nederzettingen ontstond een situatie waarin het zowel voor katten als voor mensen voordelen had om samen te leven. Er was voor de kat een constant aanbod van voedsel, voornamelijk in de vorm van muizen. Voor de mens was het heel prettig dat de kat de voedselvoorraden vrijhield van ongedierte. Het is waarschijnlijk dat de meest nieuwsgierige en minst angstige

Communicatie tussen katten

De kat is heel flexibel en hierdoor in staat om zich in en aan diverse situaties en omgevingen aan te passen. Van oorsprong is de kat een solitair dier maar sinds katten bij mensen gingen wonen, zijn ze meer in groepsverband gaan leven en zien we ze ook sociaal gedrag naar elkaar vertonen. Hiermee bedoelen we dat ze elkaar wassen, naast elkaar slapen, met elkaar spelen, regelmatig bij elkaar in de buurt zijn en vriendelijk op elkaar reageren. Als katten, die elkaar goed kennen, elkaar begroeten doen ze dat meestal door met hun staart omhoog en oren naar voren naar elkaar toe te lopen. Ze doen hun neusjes even tegen elkaar en strijken met de zijkant van hun lichamen tegen elkaar aan. Volwassen katten mauwen niet naar elkaar, maar een moederpoes kan wel mauwen naar haar kittens. Een moederpoes spint als ze bij haar kittens is, bijvoorbeeld als de kittens bij haar drinken. Katten maken een specifiek geluidje als ze een bekende kat zien of tegenkomen. Het is meestal een kort, zacht geluid, het klinkt als 'prrr'. Katten herkennen elkaar op grote afstand vaak niet, hun zicht is niet zo goed. Geuren spelen een belangrijke rol in het leven van de kat. Pas als katten dicht bij elkaar zijn, herkennen ze elkaar aan hun geur en zie je het begroetingsritueel.

Communicatie tussen kat en mens

De gedragingen die katten onderling laten zien, zie je ook vaak terug in het gedrag van katten naar mensen. Let maar eens op hoe je kat reageert als je na een dag afwezigheid thuiskomt. De kat komt naar je toe gelopen met staart omhoog en oren naar voren. Hij geeft kopjes en strijkt met zijn lichaam langs je benen. Wanneer de kat wat timide is, zie je de kat met staart omhoog op enige afstand van jou tegen een muurtje, tafel- of stoelpoot kopjes geven. In deze situatie wordt een korte aai over kop of lichaam door de meeste katten wel op prijs gesteld. Dit lijkt heel erg op de manier waarop

katten elkaar begroeten. Je hoort bijna alle katten in deze context ook het 'prrr'-geluidje maken. Dat geluid maken ze overigens ook vaak als je de kat ergens in huis tegenkomt of als hij naar je toeloopt of bij je op de bank of bed springt. Ook een geluidje dat lijkt op 'mmwrap' wordt vaak gebruikt door katten in contact met mensen.

De meeste katteneigenaren praten in meer of mindere mate tegen hun kat. Juist dat heeft ervoor gezorgd dat de kat tegen ons mauwt. De kat heeft geleerd dat hij met mauwen aandacht van ons krijgt. Sommige katteneigenaren hebben hele gesprekken met hun kat maar er zijn ook katten die nooit mauwen. Uit onderzoek is gebleken dat eigenaren, met uitzondering van het onderscheid tussen een

“Mensen die veel van katten houden en met hen hebben samengewoond, blijken beter in het begrijpen van mauwgeluiden dan anderen.”

boze of vriendelijke mauw, niet heel goed zijn in het interpreteren van losse mauwgeluiden. Maar in combinatie met andere gedragingen van de kat, zoals zitten bij een dichte deur, staren naar een kast waarin een favoriet speeltje ligt of onrustig rondlopen in de keuken, is de bedoeling echter wel duidelijk. Mensen die veel van katten houden en met hen hebben samengewoond, blijken beter in het begrijpen van mauwgeluiden dan anderen. Katten kunnen spinnen en kneden met hun voorpootjes, het zogenaamde melktreden, wanneer ze op schoot liggen bij hun eigenaar. Dit gedrag lijkt erg op kittengedrag in context van (drinken bij) de moederpoes. Deze gedragingen lijken een uiting van ontspanning naar de eigenaar.

Dierenarts **Nienke Bijvoets** en **Mona de Keizer** hebben beiden een eigen praktijk als gedragstherapeut voor katten. Ze zijn aangesloten bij Tinley Gedragstherapie voor Dieren en schrijven artikelen over kattengedrag op basis van wetenschappelijke inzichten en ervaringen uit de praktijk.

Niet alle communicatievormen die katten laten zien worden door hun eigenaar opgepikt. Veel katten ervaren bijvoorbeeld spanning als ze langdurig geaaid worden. Van nature hebben katten onderling geen langdurig fysiek contact op deze manier. Subtiele uitingen van spanning, zoals oren bewegen, met staart zwiepen, verstarren en naar de hand (om)kijken, worden niet altijd opgemerkt door de eigenaar. Dat kan ervoor zorgen dat sommige katten heviger vormen van communicatie, zoals slaan met een voorpoot of bijten, gaan inzetten om deze interactie alsnog te stoppen.

Leerprincipes, de theoretische achtergrond

Vaak wordt gezegd dat katten niets te leren valt maar dit is zeker niet het geval. Katten leren onder andere door het vormen van positieve en negatieve associaties. Dit leren noemen we conditionering. Er zijn twee vormen van conditionering: klassieke conditionering en operante conditionering. Bij klassieke conditionering wordt er door de kat een verband gelegd tussen twee prikkels. Bijvoorbeeld het geluid van de blikopener betekent voor en het reismandje betekent dierenarts(bezoek). Bij operante conditionering legt de kat een verband tussen het eigen gedrag en het resultaat daarvan. Bijvoorbeeld krabben aan of mauwen bij de deur zorgt ervoor dat de eigenaar de deur open doet, uithalen naar of bijten in de hand van de eigenaar zorgt ervoor dat deze stopt met borstelen of aaien. Als het effect van zijn gedrag negatieve gevolgen heeft, zal een kat het gedrag niet meer laten zien. Maar als het gedrag een prettige consequentie heeft, zal de kat het juist vaker gaan vertonen. De kat wordt als het ware beloofd voor zijn gedrag. Wat een kat als belonend beschouwt, wisselt per kat. Mensgerichte katten kun je vaak alleen al met je stem voldoende stimuleren om bepaalde gedragingen uit te voeren. Deze katten lijken ook het woordje 'nee' te begrijpen. Sommige katten zijn erg voergericht,

terwijl andere bijvoorbeeld meer van spelen houden. Naast leerprocessen speelt ook de motivatie van een kat een rol bij het al dan niet blijven uitvoeren van bepaald gedrag. Denk hierbij aan de natuurlijke behoefte van een kat om zijn omgeving te markeren door middel van krabben. Wanneer een kat geen geschikte krabpaal heeft, zal hij de bank hiervoor gebruiken, zelfs als de eigenaar hier negatief op reageert.

De invloed van leerprocessen op een kat-mensrelatie

De interactie tussen de kat en mensen is bepalend voor veel gedrag van een kat. Een kat leert van het onderlinge contact met de eigenaar waardoor bepaalde gedragspatronen en verwachtingen ontstaan. Hetzelfde geldt uiteraard ook voor de eigenaar. Hierbij spelen zowel positieve als negatieve associaties en gevolgen een rol. Je realiseert je misschien niet hoeveel invloed jouw gedrag kan hebben op het gedrag van je kat. Neem bijvoorbeeld aandachtvragend gedrag van de kat. Naast de onderliggende motivatie van de kat, speelt de reactie van jou als eigenaar een grote rol bij het in stand houden van het gedrag. Op het moment

“Niet alle *communicatievormen* die katten laten zien worden door hun eigenaar opgepikt.”

dat je je kat aandacht geeft, houdt hij (even) op met het (vervelende) gedrag waarop jij reageert. Daarmee beloofd de kat jou als het ware weer waardoor je zelf ook blijft reageren, zelfs als het effect maar tijdelijk is. Uiteraard kan er in dit soort situaties bij beide partijen ook frustratie en spanning optreden. Een kat die geleerd heeft dat mauwen positieve of negatieve aandacht van de eigenaar oplevert, kan dit heel lang volhouden. Om dit probleemgedrag op een goede manier om te buigen is het belangrijk te achterhalen wat de onderliggende motivatie van de kat is en hoe je als eigenaar op een constructieve consequente manier met het gedrag kunt omgaan.

Ook kun je als eigenaar met jouw gedrag soms juist ongewenste agressie bij je kat opwekken. Bijvoorbeeld als je je kitten toestaat om ongeremd met nagels en tanden met je handen te spelen. Dat kitten leert op zo'n manier dat een hand een speeltje (prooi) is. Zolang het een kitten is lijkt dit gedrag nog leuk, maar de beet van een volwassen kat die met je hand speelt is meestal pijnlijk. Het wordt dan best lastig om dat gedrag nog af te leren. Wat we vaak zien is dat een kat die gewend is om met handen te spelen (in handen bijt en met achterpoten trapt tegen hand/arm) ook sneller in andere situaties agressie in gaat zetten om een bepaald doel te bereiken. De eigenaar kan zijn kat geruststellen in een stressvolle situatie, zoals een bezoek aan de dierenarts. Dit geldt alleen als de relatie tussen kat en eigenaar goed is. Realiseer je dat jij ook een negatieve invloed kunt hebben op het gedrag van de kat in zo'n situatie. Een eigenaar die zelf heel gespannen en gestrest is vanwege het dierenartsbezoek kan er juist voor zorgen dat de kat meer spanning ervaart en daardoor onhandelbaar wordt.

Leerprocessen

Een kater woont in een gezin bij een man en een vrouw. Deze kater is mens- en voergericht en erg nieuwsgierig. Op een gegeven moment wordt er een nieuwe keuken geplaatst met een apothekerskast. Wanneer mevrouw de apothekerskast opent om iets te pakken, kruipt de kater in de kast, gaat daar zitten en kijkt

mevrouw aan. Mevrouw probeert de kater uit de kast te halen door hem toe te spreken, te verleiden uit de kast te komen, te wachten tot hij er vanzelf uitkomt, maar de kater blijft zitten. Mevrouw heeft op dat moment weinig tijd, dus lukt ze de kater uit de kast met iets lekkers. De volgende dag gebeurt precies hetzelfde. Kast gaat open, kater kruipt erin en uiteindelijk lukt mevrouw de kater uit de kast met iets lekkers.

De kater weet uit eerdere ervaringen dat mevrouw vaker zomaar iets lekkers aan hem geeft. Hij heeft na twee dagen geleerd dat deze context een beloning oplevert. Hetzelfde gebeurt ook bij meneer. Meneer doet de nieuwe kast open en de kater kruipt erin, gaat zitten en kijkt meneer aan. De kater weet uit eerdere ervaringen dat meneer hem bijna nooit een snoepje geeft. Meneer spreekt de kater toe en de kater klautert vrijwel meteen uit de kast. Dit is inmiddels acht jaar geleden gebeurd. Ook nu nog gaat de kater af en toe in de kast als mevrouw de kast open doet. En nog steeds gaat de kater pas de kast uit als hij iets lekkers krijgt van mevrouw. De kater is erg voergericht, dus zijn motivatie voor het uitvoeren van dit gedrag is hoog. De kater heeft geleerd dat deze context hem een beloning van mevrouw oplevert. Een andere manier voor mevrouw om de kater uit de kast te krijgen is om meneer erbij roepen. De kater gaat ook nu nog direct uit de kast zodra meneer hem toesprekt. Hij heeft geleerd dat er geen beloning volgt als meneer erbij is.

“Als eigenaar kun soms met jouw gedrag juist agressie bij je kat opwekken.”

Snoepje?

Deze kat wordt streng toegesproken, wat je ziet is (defensieve) agressie. Oren opzij/omlaag weggedraaid; half liggende houding met uitgestrekte poten en uitgeslagen nagels. De kat raakt met zijn tong zijn neus aan: een conflictsignaal.

Niet aaien!

De kat ruikt aan de hand van de eigenaar (1), draait het kopje demonstratief weg (2), gaat zitten en achterover hangen om meer afstand te creëren (3), tongelt, een conflictsignaal (4) en ruikt aan de grond (overspronggedrag) (5).

Tips voor een goede relatie met je kat

1 Dwang werkt meestal niet bij katten, net als straffen

Katten zijn van nature conflictvermijdende dieren. Ze zien jou snel als tegenstander wanneer ze het gevoel hebben dat je hen in het nauw drijft. Sommige katten reageren bij dwang of agressie van de eigenaar heel angstig, bijvoorbeeld als de eigenaar de kat vastpakt, stem verheft of de kat fysiek straft. Terwijl andere katten agressief gedrag kunnen vertonen in een poging om te ontsnappen, of juist offensieve agressie inzetten om de situatie onder controle te krijgen. Je kunt je voorstellen dat bij een gespannen, heel angstige of reactieve kat zulke situaties kunnen escaleren en dat dit de onderlinge relatie niet ten goede komt. Het gevaar is ook dat een kat hierdoor leert dat hij succes heeft met het inzetten van agressie. Hij kan dan ook in andere situaties agressief gedrag gaan vertonen om zijn doel te bereiken. Straf je kat dus nooit!

2 Katten houden van patronen en voorspelbaarheid

Rituelen zorgen ervoor dat een kat goed kan voorspellen wat er gaat gebeuren. De kat observeert als het ware jouw gedragspatronen en leert zijn gedragingen hierop aan te passen. Denk bijvoorbeeld aan het al klaar gaan zitten van je kat in de keuken op het moment dat je eten kookt, als hij weet dat hij tijdens je maaltijd ook zijn voer krijgt.

3 Korte contactmomenten

In het algemeen geldt dat de mens graag een kat veel wil aanraken en langdurig aaien. Veel katten hebben juist meer behoefte aan regelmatige, maar kortere, en vooral ook minder intensieve contactmomenten. De meeste katten liggen liever naast je of bij je in de buurt dan op schoot. En als je kat op schoot ligt, betekent dat meestal niet dat hij graag geaaid wil worden. Een kat die met agressie reageert op (langdurig) aaien, had waarschijnlijk al met subtiele signalen aangegeven dat het aaien te veel werd. Als je niet goed weet of je kat interactie met jou (nog) op prijs stelt, steek je hand voorzichtig uit naar de kat, maar raak de kat net niet aan, hou je hand stil en wacht af wat de kat doet. Als de kat contact wil, zal hij je een kopje geven of met zijn hoofd naar je hand bewegen. Als de kat niets doet, wegstrekt of heel subtiel zijn kopje een beetje terugtrekt, dan is het contact niet prettig voor de kat en is het verstandig om hem met rust te laten.

4 Versterk de onderlinge band tussen jou en je kat

Speel elke dag met je kat met speelhengels en/of andere speeltjes die je kat leuk vindt. Hiermee zorg je ervoor dat de kat zijn natuurlijke (jaag)behoefte kan uiten. Laat het speeltje bewegen op een manier die lijkt op het bewegen van een prooi. Varieer in snelheid en verstopt het speeltje achter en onder voorwerpen en laat het weer tevoorschijn komen. Laat je kat niet spelen met je handen, zelfs niet als hij nog maar een kitten is!

Hoe kun je als kat aandacht van je eigenaar krijgen?

- Miauwen of andere geluidjes maken
- Voorpootje uitsteken
- Aanraken met voorpoot of hoofd
- Naar de eigenaar kijken
- In de weg liggen of zitten
- Op spullen gaan zitten of liggen waarmee de eigenaar bezig is
- Spullen omgooien of op grond gooien
- Krabben (en dan omkijken)
- Omrollen (rolleballen) voor de neus of voor voeten
- Voor de eigenaar uit rennen of lopen met staart in de lucht, soms met geluid erbij
- Voor de voeten lopen of zitten

Hoe opmerkzaam ben jij als eigenaar? Wat is jouw reactie op het gedrag van de kat? Wat is het gevolg van het kattengedrag? Wat is het karakter van je kat? Wat heeft de kat 'toevallig ontdekt'? Dit zijn allemaal factoren die invloed hebben op de methoden die de kat gebruikt om jouw aandacht te krijgen. Katten die van nature nieuwsgierig en actief zijn kunnen soms hele grappige, bijna ondeugende streken uithalen.

Tot slot:

Geniet van het samenleven met je kat of katten. Mocht je problemen ervaren met het gedrag van je kat, weet dan dat je de hulp in kunt roepen van een professionele gedragstherapeut. Met jouw kennis van het gedrag en het karakter van je kat, en de kennis en ervaring van de kattengedragstherapeut, kun je samen tot een goede analyse komen van wat er misgaat of is gegaan. Vervolgens leer je wat je kunt doen om het gedragsprobleem op te lossen.

“Je realiseert je misschien niet hoeveel invloed jouw gedrag kan hebben op het gedrag van je kat.”

Neem voor meer informatie contact op met Tinley Gedragstherapie voor Dieren op www.tinleygedragstherapie.nl of telefonisch via 0900-2020653.

